

A MAN FROM OLD BAKU

text by Nigar Musayeva

В лабиринте улочек Ичери шеher так хорошо играть в прятки... Вот орава мальчишек с криком и смехом разбегается по туникам и дворикам. Они - дети мелкого торгового люда, беспечные и веселые, рожденные в далеком XIX веке... Среди них - 7-ле-

The labyrinthine streets of the Icheri Sheher are good for playing hide and seek. There they are, a gang of urchins scattering around and into dead-ends and tiny yards with yells and laughter. They are the children of venders, they are forever careless and jolly, they are born back in the remote

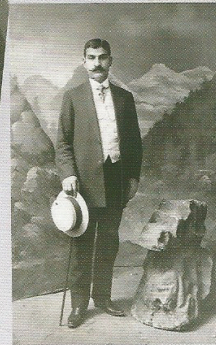
İ çeri Şehir sokaklarının labirentlerinde saklambaç oyunları oynamak çok iyidir... Kalabalık çocuk grubunun neşeli gürültüsü ve kakkahaları köşelerden gelmektedir kulaklarımıza. Onlar- uzak 19. yüzyılın küçük ticari toplumun çocuklarıdır, umursamaz ve neşeliler... 7 yaşındaki Kitabulla

With Friends on the New Year's Eve, 1897
ФОТОГРАФИЯ С ДРУЗЬЯМИ ВЪ Г. БАКУ

Bilgheys Khanum with
Daughter Nisa and Son Abulfaz

Brother Ibrahim

тний Китабулла Ахундов. И сейчас, играя с друзьями, он, конечно же, не знает о судьбе, уготованной ему и всей империи...

Китабулла Ахундов родился в 1873 году. Отец его был мелким купцом, звезд с неба не хватал, но зато слишком рано отправился на это самое небо, оставив после себя детей мал мала меньше и жену - неграмотную женщину, понятия не имеющую, как прокормить семью. Так что Китабулле, еще вдоволь не набегавшемуся по родной Крепости, пришлось резко повзрослеть... Благо, на помощь пришел дядя Гаджи-Ады Джафаров - богатый купец, занимающийся продажей муки, риса, сахара и других товаров, привезенных из разных городов России.

Вместе с племянником он взял в дело и собственного сына. Юноши на пару выполняли указания своего опытного наставника, перенимали у него секреты мастерства, нередко отправлялись в дальние поездки. Гаджи-Ады Джафаров был мудрым человеком и талантливым торговцем... Это от него юный Китабулла научился «нотной грамоте» торгового дела и в скором времени заиграл такие «симфонии», что все только диву давались... Очень скоро он превзошел сына Гаджи-Ады. Но и тут проявилась дальновидность Джафарова: он поступил по справедливости, назначив племянника управляющим и со-

19th century... Among them is Kitabulla Ahundov, aged seven. Playing with his fellows now, he certainly would not imagine the fate that the future had in stock for him as well as for the whole Empire...

Kitabulla Ahundov was born in 1873. His father was a petty merchant who wouldn't set the Caspian Sea on fire nor catch a star in the heavens; for that, he departed for the Heavens too soon leaving behind a pack of little children and his uneducated wife who had no idea of how to support the beheaded family. So, Kitabulla had to grow up suddenly before he could loiter around the winding streets of the Stronghold to his heart's content. Uncle Haji-Adi Jafarov, a richer merchant trading in flour, rice, sugar and other goods imported from various Russian towns, came to his rescue.

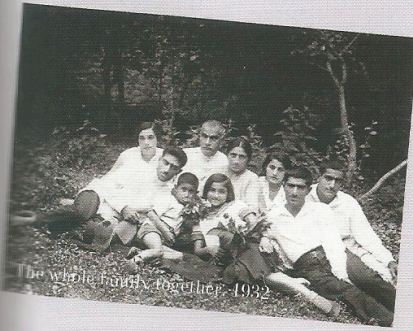
The uncle took both his nephew and his son into his business. The youngsters were carrying out the instructions of their experienced mentor and learning the secrets of the trade from him. They went on distant trips more often than not. Haji-Adi Jafarov was a wise man and a talented merchant; it was from him that Kitabulla learned the "notation" of trade and began to compose and perform such commercial "symphonic pieces" soon enough that everybody around surprised endlessly. He surpassed the son of Haji-Adi soon enough and that was where Jafarov manifested his farsightedness once again: he acted fairly to make his nephew his manager and,

Ahundov da aralarındadır. Ve şuan, arkadaşlarıyla oynarken, kendisi ve tüm imparatorluk için hazırlanmış gelecek hakkında da tabii ki hiçbir şey bilmemektedir...

Kitabulla Ahundov, 1873 yılında doğmuştur. Onun babası küçük tüccardı, gökten yıldızları almıyordu, fakat ruhu bu göklere çok erken yükseldi, arkasında ise biri diğerinden küçük çocuklarını ve eğitimsiz, ailesine nasıl bakacağını tahmin bile edemeyen eşini bırakarak. Bu yüzden de, doğma kale surlarında tamamen doyarık koşamayan Kitabulla, çok kısa zaman içerisinde olgunlaşmıştı... Ne iyi ki yardımına Kitabulla'nın amcası Hacı Hadı Cafarov gelmişti, kendisi- Rusya şehirlerinden getirilen un, şeker, pirinç ve diğer malların satışıyla uğraşan zengin tüccardı.

İşe hem yeğenini, hem de kendi oğlunu almıştı. Delikanlılar birlikte ustalarının verdiği görevleri yerine getirir, ondan işin sırlarını öğrenerek, bazen de uzak seferlere giderlerdi. Hacı Hadı Cafarov, çok zeki ve yetenekli bir tüccardı... Kitabulla ondan ticaretin "notalarını" öğrenir ve çok kısa zaman içerisinde öyle "semfoniler" icra etmeye başlar ki, her kes hayran kalır... Kısa zamanda, Hacı Hadı'nın oğlunu geçer. İşte bu anda Cafarov'un ileri görüşlülüğü ön plana çıkar: o adil davranır ve yeğenini yönetici yaparak, zamanla tüm işleri ona bırakır.

Aynı dönemde amcası Hacı Hadı, Kitabulla'ya gene çok değerli bir hediye verir. O Kitabulla'yı eğitim alma...

временем фактически передав в его руки весь свой бизнес.

В то же время дядя Гаджи-Ады сделал Китабулле еще один, поистине бесценный подарок. Он дал ему образование... Причем на русском языке. Вот передо мной лежит сильно потрепанный временем, но все еще не утративший свой солидности аттестат Бакинского Михайловского городского училища, заполненный витиеватым каллиграфическим подчерком и скрепленный сургучной печатью. В свое время он станет для Китабуллы Ахундова путевкой в жизнь и даже спасением... Но об этом он узнает гораздо позднее. Пока же и в стране, и в его жизни все спокойно, подходит к концу XIX век, впереди так много интересного, и молодой человек открывает собственное дело. Он также занялся торговлей рисом, мукой и сахаром, и вот уже по Волге поплыли суда, груженные его товаром... Дело спорилось в его руках... Причем росли не только доходы, но и уважение людей... Будучи успешным предпринимателем, он сумел остаться при этом честным, порядочным и благородным человеком. В селении Бильгя, где у него была дача, Китабулла помог выучиться десяткам ребят из бедных семей. Ведь кому как не ему было понять, как трудно пробиться в жизни, не имея ни гроша... Потому и не удивительно, что со временем Ахундов был избран членом Бакинской городской думы.

В то же время налаживалась его личная жизнь... Китабулла взял в жены красивую девушку, у них родилось трое сыновей и дочь.

eventually, he put his whole business in the hands of the young man.

It was at that time that Uncle Haji-Adi gave Kitabulla one more truly priceless gift - he had him educated, and he had him educated in Russian.

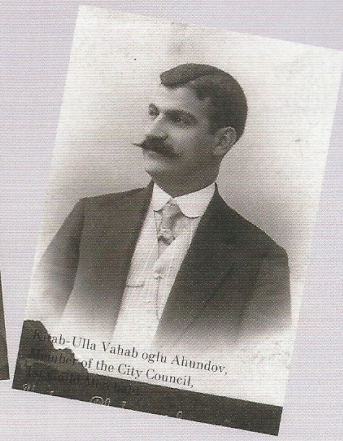
Here it is, a time-worn but yet solid-looking chit from the Mikhaylovskoye Municipal College of Baku completed in that old ornate calligraphic style and sealed with a spot of red sealing-wax. It will be Kitabulla Ahundov's ticket to big life and even his salvation eventually - he was only going to learn that later, though. So far, his country and his life went smoothly, the 19th century was rolling towards its end and there were so many things captivating held for him in the future. The young man started a business of his own and traded in rice, flour and sugar just like his uncle. The barges laden with his goods began to drift up and down the Volga River...

His business grew; so did his income and the public respect. A successful entrepreneur, he also managed to stay a noble man somehow. Kitabulla helped dozens of children from poor families obtain education in the village of Bilgyakh where he had a country-house - after all, he was the one to appreciate the importance of education in one's life while understanding from his experience the difficulty of making good in life without having a penny in one's pocket.

Eventually - and not surprisingly - Ahundov was elected as a member of the City Council of Baku.

His private life was turning up at that time, too. Kitabulla had married a pretty girl and eventually had three sons and a daughter.

The buildings that he had commissioned were rising one after another in the cent-

gönderir... Hem de rus dilinde. İşte önümde kaligrafik yazıyla yazılmış ve mumlu mühürle kaşelenmiş Bakü Mi-haylov Şehir Meslek Lisesi tarafından verilmiş, kendi seçkinliğini hala kaybetmeyen, eskimiş diploma duruyor. Zamanında bu diploma, Kitabulla Ahundov için hayat diploması ve hatta kurtarıcı olacaktır... Fakat o bunu daha sonraları anlayacaktır. Şimdilik ülkede de, onun hayatında da her şey rahattır, 19. yüzyıl sona ermektedir ve ileride ise çok enteresan şeyler vardır, genç adam kendi işini kurmaktadır. Kitabulla pirinç, un ve şeker ticareti yapmağa, onun malları yüklenmiş gemiler Volga nehrinde yüzmeye başlar... İş ellerinde kaynıyordu... Hem de sadece geliri artmıyordu, insanların saygıları da artıyordu... Başarılı bir işadamı olmanın yanı sıra, dürüst, düzgün ve yardımsever kişiliğinden de taviz vermez. Kitabulla yaz evi bulunan Bilgeh köyünde onlarca fakir ailenin çocuklarının eğitim almasına yardımcı olmuştur. Çünkü, cebinde kuruşu olmadan hayata tutunmanın ne kadar zor olduğunu Kitabulla anlamayınca kim anlayacaktı ki... Bu yüzden de zamanla Ahundov, Bakü Şehir Belediyesi'nin üyesi olarak seçilmiştir.

Aynı zamanda Kitabulla'nın kendi özel hayatı da oluşmaktadır... Kitabulla güzel bir kızla evlenir ve onların üç erkek ve bir kız çocuğu dünyaya gelir. Tüm bunların yanında, Kitabulla'nın Bakü'nün merkezinde inşa ettirdiği evlerin sayısı artmaktadır. Bu binaların hepsi hala durmaktadır ve onların mermer merdivenlerinden çıkarken yukarıda altın renginde yazılmış olan A.K- eski sahibinin isminin baş harflerini görmek mümkündür.

Ahundov ailesine gelen bela, diğer

А тем временем один за другим росли в центре Баку построенные им дома. Все они стоят и поныне, и если подняться по мраморной лестнице одного из них, можно увидеть сверху позолоченные инициалы прежнего владельца - А.К.

Беда в семью Ахундовых, как и в сотни других семей, пришла в лице большевиков. Вот уж не думал он, что в мгновение ока жизнь может перевернуть все с ног на голову и превратить почтенного человека чуть ли не в преступника... Но чужие недоброжелательные люди, по-хозяйски входящие к нему в дом, смотрели на него именно так. И их меньше всего интересовали «какimoto» несколько жизней...

В первый приход красных Китабулла Ахундов, не пожелал отдать кровью заработанные драгоценности. И уж тем более не намерен он был отдавать свою жизнь. Помогла смекалка. Завернув драгоценности в «сяргятвя» - яркую косынку, которую обычно повязывают после бани, он отнес этот невзрачный на вид узелок к приятелю, находящемуся вне подозрений у большевиков. Сам же спрятался... в колодце. Для этого в нем были прибиты специальные «полки», на которых стоял хозяин, крышку колодца закрыли, а сверху побросали уголь и солому. В этом «убежище» Ахундов провел не один день... Трудно даже представить, как трудно - даже не физически, а морально - было этому интеллигентному и достойному человеку прятаться таким образом... Но ничто не уберегло его от подлости - приятель, стремясь услужиться перед новой властью, сдал Китабуллу. Драгоценности были конфискованы, обыск в доме стал еще ожесточеннее, пришлось выбираться из колодца...

Этот период был одним из самых страшных в жизни семьи... Конфисковали практически все имущество, и сыновья Ахундова успели лишь вымазать чернилами дарственные надписи на персидских коврах, чтобы, когда их будут нести по улице, никто не знал, кому они

re of Baku in the meantime. They are all there, still. If one goes up the marble staircase of one of them, one can see the gilt initials of the former owner - "A.K." on top of it.

Bad luck came to the Ahundov family in the Bolsheviks' guise as it did to many hundreds - of families of the epoch. Nobody could have imagined that their life could be turned topsy-turvy in an instant; nobody could have imagined that the esteemed members of the society could turn out to be a little short of criminals in a moment. And yet, the alien and unfriendly people who were entering his home with a masterly air about them looked upon him as a criminal. They were interested in "some several lives" the least...

Kitabulla Ahundov had not the least intention of giving away the hard-earned wealth let alone his life just like that when the Red came first. His gumption helped him; he packed his jewellery in the "serghetve", a brightly-coloured kerchief they normally put on after going to the bath. He picked up that humble-looking little fardel and stashed it in the home of a friend who had happily escaped the Bolsheviks' suspicious glances. Then, Kitabulla Ahundov hid in a water-well.

The special shelves that they rammed into the stonework deep inside for the man to stand on and hold to can be found in there even now. The man got inside; the friend put a lid over the hole and heaped up coals and hay over the top. Ahundov spent many a day in that hideaway.

It is hard to imagine how difficult - physically as well as morally - it was for such a cultured and dignified man to be in such a shelter... Well, however shoddy, the shelter could have rescued him but nothing rescued him from baseness - driven by the desire to apple-polish the Bolsheviks and be liked by the new government, his friend surrendered Kitabulla to them. His jewellery was confiscated; his home was subjected to yet more stern searches and he had to climb out of the water-well...

That period was one of the most horrible ones in the life of the family. Practically all of their property was confiscated and

yüzlerce aileye uğradığı gibi, Bolşeviklerin iktidarıyla başlar. Bir anda hayatın tamamen ters yüz olacağı, kendisinin saygın kişiliğinin yok olarak, neredeyse cani muamelesi göreceği Kitabulla'nın aklından bile geçmezdi... Fakat, evinde mal sahibi imiş gibi dolaşan bu kötü niyetli yabancılar ona aynen bu şekilde bakmaktaydılar. Ve onları "herhangi birkaç hayat" neredeyse ilgilendirmemekteydi...

Bolşeviklerin ilk gelişinde Kitabulla Ahundov, alının teriyle kazandığı servetini vermek istememişti. Bundan da öte, kendi hayatını verme gibi bir niyeti ise hiç yoktu. Aklına bir fikir geldi. Mücevherlerini genelde hamamdan sonra başa örtülen "sergetve"ye parlak başörtüsüne sararak, Bolşeviklerin kuşkulamayacakları bir arkadaşına götürür. Kendisi ise kuyunun içinde gizlenir... Kuyuda özel olarak raflar sahibinin saklanması için raflar yapılmıştı. Saklandıktan sonra kapağı kapatılan kuyunun üzerine kömür ve saman yığıyorlardı. Bu kuyuda, Ahundov bir süre kalmıştı... Böylesi eğitilmiş ve saygın bir kişinin, bu şekilde saklanması onun için fiziki olmaktan çok, manevi olarak ne kadar acı verici olduğunu düşünmek bile insana zor gelmektedir.

Fakat arkadaşı yeni hükümete yaranmak için, Kitabulla'yı alçakçasına satmıştı. Tüm mücevherlere el konuldu, ev aramaları daha da acımasızlaştırılınca Kitabulla'nın saklandığı yerden çıkmaktan başka çaresi kalmadı...

Bu dönem Kitabulla'nın ailesi için en korkunç dönemdi... Tüm mülkiyetine el konulmuştu ve oğulları sadece sokakta taşırken kime ait olduğu belli olmasın diye, fars halılarının üzerinde hediye edildiğine dair yazıları mürekkeple karalayabilmişlerdi...

Neticede, tüm aile Orta Asya'ya sürgün edilmek üzereydi. Fakat, aniden, "iyi niyetli dahi" - Hacı Hadı amca tekrar ortaya çıkmıştı. O Neriman Nerimanov'a başvurarak, ve Kitabulla Ahundov'un "Burjuva ve kapitalist" olmadığını, aksine alının teriyle işadami olduğuna ikna eder...

Kitabulla, eşi ve çocukları Orta Asya'ya gidecek vapura bindirilmişlerdi... Vapurun sireni bile çalmıştı...

принадлежат...

Кульминацией всех бед стала высылка всей семьи в Среднюю Азию. Но тут еще раз возник «добрый гений» - дядя Гажи-Ады. Он обратился за помощью к Нариману Нариманову и убедил его, что Китабулла Ахундов не «буржуй и домовладелец», а честный предприниматель, добившийся всего собственным трудом...

Китабулла, его жена и дети уже были посажены на пароход, отплывающий в Центральную Азию... Уже раздался гудок... Уже почти отдали швартовый, и родной город вместе со всей прежней жизнью, казалось бы, отдалился навсегда... Но в этот момент из репродуктора послышалось указание: «Всей семье Ахундовых сойти на берег. Они помилованы»...

После этого бывшему куцу и несостоявшемуся ссыльному пришлось учиться жить заново. Он попытался было, подобно многим другим, переехать в Иран, но там свирепствовал туберкулез... И тогда Китабулла Ахундов принял единственно верное решение - беспокоясь о семье, он принял советскую власть, но сделал это не унижившись, а так же достойно, как поступал всегда. Оставшиеся деньги он потратил на то, чтобы выучить детей (а после революции у него родился еще один сын) - все они получили высшее образование и впоследствии стали выдающимися людьми.

Вот и пришел тот час, когда аттестат Бакинско-Михайловского городского училища стал для него спасением. Русское образование позволило ему до конца жизни работать на государственной службе. До последних дней он жил в своем родном Ичери шехер, в единственном доме оставшемся после конфискации.

Умер Китабулла Ахундов в 1964 году, в возрасте 90 с лишним лет... Во время похорон жители Ичери шехер не дали погрузить тело в машину и несли его через весь город к кладбищу на своих плечах... Это была последняя дань уважения, которую они оказали этому человеку. ■

the sons of Ahundov only managed to cover in ink the presentation inscriptions on the luxury Oriental carpets so that nobody would know who they used to belong to as the carpets were dragged up the street...

The exile of the whole family was the culmination of their hardships; they were being evicted to the Central Asia. Suddenly, the good genius of Kitabulla, his Uncle Haji-Adi, made another appearance. The old man asked Nariman Narimanov for help and managed to convince him that Kitabulla Ahundov was not a "bourgeoise and a landlord" but an honest entrepreneur who had actually earned all that he had...

Kitabulla, his wife and his children were on the steamship already... the horn was blown... the unmooring was almost done... the hometown and the past life were being left behind forever... All of a sudden, a voice came from the loud-hailer, saying, "The Ahundov family to make a landfall. They are amnestied."

The former merchant and the abortive old chum had to learn how to live anew afterwards. He tried to emigrate to Iran similarly to many others but Iran was in the mortal embrace of the tuberculosis. Then, Kitabulla Ahundov made the only correct decision: concerned about his family, he recognised the Soviet Power but did that so as to avoid humiliation. He acted dignifiedly as he ever had. He spent what money he had saved to give the children the education (one more son was born after the revolution); all of his children became university graduates and progressed to becoming prominent persons eventually.

That was his saving hour thanks to the college chit: the Russian education enabled him to stay in the Civil Service till the end of his days. He spent the rest of his life in his native Icheri Sheher, in the only house that he was left with after the confiscation of his whole property. Kitabulla Ahundov died aged over 90 in 1964. During the burial ceremony, the people of the Icheri Sheher did not put the body in a vehicle but carried it to the graveyard on their shoulders across the whole town. That was the last homage of respect that they paid to this outstanding man. ■

✓
Nerdeyse halatları açmışlardı ve tüm eski anılarıyla birlikte doğma şehirden sonsuza kadar ayrı düşecekleri duygusunu yaşamaktaydılar... Bu anda ho-parlörden talimat gelir: "Ahundov'un tüm ailesi vapurdan insin. Onlar affedilmiştir"...

Tüm bu yaşananlardan sonra, eski tüccar ve sürgünden kıl payı kurtulan Kitabulla yeniden hayatta kalmayı öğrenmeliydi. Kitabulla birçokları gibi İran'a taşınmayı düşünmüştü, fakat orada da verem hastalığı yaygındı... Ve o zaman Kitabulla, ailesini düşünerek tek doğru yolu seçerek Sovyet hükümetini kabul etmişti. Fakat bunu kendini aşağılanarak değil, her zamanki gibi onurlu bir şekilde yapmıştı. Geride kalan paralarını, çocuklarının eğitimine harcamıştı (devrimden sonra Kitabulla'nın 4'üncü oğlu dünyaya gelmişti) - çocuklarının hepsi yüksek tahsil sahibi olmuş ve çok önemli mevkilere gelmişlerdi.

Bakü Mihaylov Şehir Meslek Lisesi'nden verilen Diplomanın yararının dokunacağı zamanı da gelmişti. Rusça eğitimi, Ahundov'un son gününe kadar devlet hizmetinde çalışmasına vesile olmuştu. Hayatının son gününe kadar, Ahundov, hacizden sonra kalan İçeri Şehir'deki yegane evinde geçirmişti.

Kitabulla Ahundov, 1964 senesinde 91 yaşında hayata gözlerini kapamıştır... Cenaze sırasında, İçeri Şehir sakinleri arabayla götürülmesine izin vermeyecek, mezarlığa kadar Ahundov'un naşını kendi omuzlarında taşımışlardır... Bu halkın onun kişiliğine gösterdiği son saygısıydı. ■

